

Nacionalinės bibliografijos navigacija veikia!?

Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje 2019 m. gegužės 7 d. vyko panelinė diskusija „Nacionalinės bibliografijos navigacija veikia!?“. Diskusijos poreikis natūraliai iškilo įvertinant Lietuvos mokslo ir kultūros politikos kaitą, nacionalinės bibliografinės veiklos tęstinumo užtikrinimo ir vartotojų elgsenos pasikeitimus skaitmeninėje tinklaveikos visuomenėje. Diskusijos tikslas – įvertinti nacionalinės bibliografijos išteklių rengėjų ir vartotojų šiuolaikinių santykių, suprasti rezultatų poreikį, jų sklaidą mokslo bendruomenėse ir visuomenėje. Renginį organizavo Nacionalinė, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių ir Vilniaus universiteto bibliotekos, partneris – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Diskusijoje dalyvavo nacionalinės bibliografijos išteklių rengėjai ir mokslo bendruomenių atstovai: dr. Nijolė Bliūdžiuvienė (diskusijos vedėja, Lietuvos nacionalinė biblioteka), Jolanta Budriūnienė (Lietuvos nacionalinė biblioteka), dr. Rima Cicėnienė (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka), dr. Violeta Černiauskaitė (Lietuvos nacionalinė biblioteka), doc. dr. Aurelijus Gieda (Vilniaus universitetas), prof. dr. Remigijus Misiūnas (Lietuvos nacionalinė biblioteka ir Vilniaus universitetas), Danguolė Narkevičienė (Lietuvos nacionalinė biblioteka), dr. Tomas Petreikis (Lietuvos nacionalinė biblioteka ir Vilniaus universitetas), prof. dr. Dainius Vaitiekūnas (Lietuvos kultūros taryba), dr. Viktorija Šeina-Vasiliauskienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), Ramunė Tamulėnienė (Kauno apskrities viešoji biblioteka), Zita Tiukšienė (Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka) ir dr. Vilma Žaltauskaitė (Lietuvos istorijos institutas).

Nijolė Bliūdžiuvienė: Gegužės 7-oji – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena – neatsitiktinai pasirinkta mūsų diskusijai. Nacionalinė bibliografija yra vienas iš tų reiškinių, kurie verti paminėjimo šią dieną ir atskiros diskusijos apie tai – ar Nacionalinės bibliografijos navigacija veikia ir apie tai, kaip ji veikia. Diskusiją pradėčiau nuo klausimo, kas yra Nacionalinė bibliografija kiekvienam iš mūsų?

Rima Cicėnienė: Kaip rengėjai ir tyrėjai, man nacionalinė bibliografija yra labai patikimas informacijos šaltinis. Jį galima tyrinėti tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu, pavyzdžiui, minties sklaidos aspektu. Reikia pabrėžti, kad Nacionalinė bibliografija – knyga ar duomenų bankas – yra mūsų tautos kūrybinės, mokslinės ir apskritai bet kurios skelbtos minties liudytojas. Kaipgi kitaip paliudytume, kas buvo sukurta, išspausdinta ar paskelbta elektroninėje erdvėje? Kur kitur užfiksuota ši mintis? Kaip parodyti jos virsmą?

Aurelijus Gieda: Įdomu, kad mūsų diskusijos dalyvių rate yra ir bibliografijos profesionalų, ir mėgėjų. Aš save priskirčiau prie tų antrųjų – mėgėjų. O mėgėjams, žinia, bet kokie gyvenimo reiškiniai, tarp jų ir bibliografija, reiškia pirmiausia vienokį ar kitokį jausmą. O jausmas koks? Tiksliau, du jausmai. Pirmiausia – didelis vargas: joje yra daug kaupyklų, daug duomenų, informacinių vienetų, daug visko. Tyrėjui arba tam žmogui, kuris ateina, žvelgia, supranta ir atranda ryšį su Nacionaline bibliografija, ji tampa ypatingu, dideliu džiaugsmu. Taigi santykio su Nacionaline bibliografija jausmų paletė gali būti labai plati. Pradedant ja naudotis, susipažįstant ar kai esi studentas, visuomet iškyla klausimas, kas gi toji bibliografija. Studentija, beje, geriausias pavyzdys, kad kartais nėra paprasta glaustai išaiškinti, įvesti ar burti naujus potencialius bibliografijos vartotojus. Dėstytojai, matyt, turėtų paaiškinti, kas yra tos stambios knygos, pilnos bibliografinių aprašų, kaip jas atrakinti, prakalbinti, kaip jose naviguoti. Taigi bibliografų profesionalų darbas mėgėjui ar tyrėjui yra nuolatinis naujovių, atradimų, kūrybiškumo žinynas ar, kaip dabar mėgstama sakyti, neišsenkantis duomenų bankas.

Vilma Žaltauskaitė: Tai yra valstybės brandos ir jos požiūrio į visą kultūrą, žmones, kūrėjus, rašytojus, rengėjus išraiška. Kartu ji atskleidžia tyrėjų, sudarytojų ir vartotojų požiūrį į mūsų literatūrą, kurtą ne vien lietuvių, bet ir lenkų, lotynų, rusų kalbomis. Pastarųjų metų bibliografijos ištekliuose jau aprašomi ne tik leidiniai lietuvių kalba. Tiesa, man dar stinga periodikos rusų kalba bibliografijos.

Viktorija Šeina-Vasiliauskienė: Kaip praktiškai galiu pasakyti, kad man tai yra įrankis, be kurio mano darbas būtų sunkiai įsivaizduojamas. Kol susirinkčiau visą informaciją, mano tyrimai labai užsitęstų. Bibliografai už mane jau yra padarę juodą darbą. Taigi naudojuosi profesionalų darbo vaisiais. Kadangi buvo

užsiminta apie studentus, tai, tiesą sakant, turėčiau pažymėti, kad bent jau filologijos studentų Vilniaus universitete nemokė dirbti su bibliografijos žinynais, rodyklėmis. Iš tiesų pati ėjau klaidų ir bandymų keliu – pavyko ir tuo labai džiaugiuosi. Prieš ruošdamasi šiai diskusijai, paklausiau kolegų, ar jie naudojami, ar žino? Gal profesionalams bibliografams tai atrodo neįtikėtina, bet net ir mano kolegoms mokslininkams reikėtų mokymų. Reikėtų studentams nuo pirmo kurso rodyti, kaip veikia Nacionalinės bibliografijos duomenų bazė, kaip naudotis popierinėmis bibliografijomis.

Tomas Petreikis: Kur yra problema? Galbūt tai studijų programų bėdos?

Šeina-Vasiliauskienė: Prieš dvidešimt metų, kai studijavau, manyta, kad svarbiausia yra imanentinė analizė, atrodė, kad bibliografija nereikalinga. Dabar, dalyvaudama bakalauro baigiamųjų darbų gynimuose, matau, kad studentai įvaldę visas metodologijas, bet nesusirenka reikiamų šaltinių, naudojami pačiais populiariausiais. Paprasčiausiai jų niekas nemokė, kaip tuos šaltinius rinkti. Studijų programos nukreiptos į kiek kitus aspektus, ne į literatūros istoriją, bet į metodologinius dalykus.

Petreikis: Lietuvos bibliografija neatsirado tuščioje vietoje: 1924 m. buvo įsteigtas Lietuvos bibliografijos institutas ir jau greitai bus šimtas metų instituciniam požiūriui į šią veiklą. Instituto vadovo prof. Vaclovo Biržiškos bibliografinius darbus laikome pagrindu: iki šios dienos daug ką semiamė iš šio aruodo. Nacionalinės bibliografijos veiklos nuo 1960 m. yra sudėtos *Lietuvos bibliografijos* A, B, C ir kitose serijose. Bibliografų darbas – atskleisti dokumentinę paveldo dalį nuo seniausių dienų, atveriant visomis kryptimis: knygas, periodiką, periodinių leidinių publikacijas, natas, smulkiuosius ir vaizduojamuosius spaudinius. Natūralu, kad mūsų mažai šaliai, kuri bendrąja prasme kultūros paveldo turi nedaug, suskaičiuoti visą savo dokumentinį paveldą nėra neįveikiama užduotis. Yra darbų, kurie jau padaryti, bet liko ir tokių, prie kurių dar reikės dirbti ne vieną dešimtmetį.

Zita Tiukšienė: Man Nacionalinė bibliografija – darbo įrankis, beveik neišsemiamas aruodas, kuriuo mes kiekvieną dieną naudojames ir labai džiaugiamės, kad ji yra. Aišku, kad yra ir spragų. Labai trūksta tarybinių metų leidinių bibliografinių

aprašų. Būtų labai gerai, kad kažkas ryžtųsi ir retrospektyviai visa tai įvestų į duomenų bazes. Jau kažkada buvau klaususi, ar yra kas nors galvojama? Buvo pasakyta, kad yra suskaitmeninti *Spaudos metraščiai*, bet be galo nepatogu jais naudotis. Popierinių *Spaudos metraščių*, *Bibliografijos žinių* jau ne visos bibliotekos, ypač rajonų, beturi. Gerai, jeigu mes, apskrities biblioteka, šį tą turime, jie gali kreiptis į mus. Mes suieškome, surašome ir siunčiame, bet labai reikėtų tarybinio periodo metų bibliografinių įrašų. Šiuo neišsemiamu aruodu naudojamės ne tik dirbdami kraštotylinį darbą, bet ir rengdami parodas, aptarnaudami vartotojus.

Remigijus Misiūnas: Kai praeitame šimtmetyje baigiau universitetą, žinojau, kas yra Nacionalinė bibliografija. O paskui atsitiko taip, kad Nacionalinė bibliografija nuėjo savo keliu, o aš savo keliu. Kažkaip mes nesusikertame, nes man reikalingos dalies – išėivijos spaudos bibliografijos – nėra iki galo parengta. Teko pačiam visą periodiką perskaityti ir tas spragas užkamšyti. Dabar, kai bandžiau naudotis, tai supratau, kad aš nieko nesuprantu. Kolega Petreikis moka ją propaguoti, ir kitą sykį girdi, kaip jis aiškina studentams, tačiau tokiems seniems *ultrams* kaip mes mokymų neveda. Šiuo atveju niekaip negaliu suprasti, kur ieškoti informacijos. Be to, kai periodinės spaudos publikacijų bibliografijos rodyklės įžangoje perskaitai, kad čia atrinktos svarbiausios publikacijos, iškart supranti, kad visko, ko tau reikia, čia nebus. Tada eini kryžiaus kelius: ieškai periodikos, bandai ją gauti bibliotekoje, jei tai įmanoma. Labai dažnai periodika taip suskaityta, kad jos jau nebeduoda į rankas. Yra ir kita problema, kuri laukia bibliografijos rengėjų: pasiimi metinį komplektą ir po to jį po dešimt centimetrų kvadratiniais lapeliais kilnoji iš vietos į vietą. Taigi čia yra labai įvairių dalykų. Kalbant apie dabartinę situaciją, kolegė taikliai pasakė, kad ji atspindi valstybės požiūrį į savo kultūrą. Man atrodo, kad kaip tik to požiūrio nematyti... Kokius kelius reikia nueiti, kol gaunamas finansavimas bibliografijos tomams išleisti? Jeigu ne kai kurių asmenų pastangos, neaišku, kada išvis tie tomai pasirodytų.

Jolanta Budriūnienė: Iš tikrųjų aš irgi pritarčiau. Tikrai filologai neturėjo jokių specialių disciplinų pažinčiai su bibliografijomis, jų panauda. Kita vertus, aš pati, jau daugiau kaip 20 metų dirbanti bibliotekoje, žvelgdama iš vartotojo pozicijos norėčiau pasakyti, kad ilgą laiką biblioteka nedėjo pakankamai pastangų ieškodama bibliografijos vartotojų. Buvo kaupiami duomenys, sudedami į puikius leidinius, tačiau ieškoti vartotojo, kuriam tai aktualu... Buvo savaime

suprantama – sukaupti duomenis, juos saugoti, bet kad apie tai būtų žinoma išėjus už bibliotekos ribų... Išskyrus, be abejo, VU Komunikacijos fakultetą, kurio bendruomenės nariams tai yra duona, nes turbūt jau pirmo kurso studentai apie bibliografijos žanrą žino. Visų kitų specialybių studentai ir net dėstytojai, socialinių ar humanitarinių sričių mokslininkai, deja, informacijos apie bibliografinius sąvodus turi per mažai. Savo ruožtu rengėjai ne per daug ir stengėsi tą informaciją viešinti. Mano nuomone, bibliografijų rengėjai savo vartotojams tyrėjams pirmiausia turi akcentuoti, kad bibliografijos yra svarbus duomenų šaltinis – tam tikros temos, laiko, tam tikro reiškinio tyrimui. Tai turėtų būti pabrėžiama vykdant sklaidą.

Žaltauskaitė: Nacionalinė bibliografija yra didelė visos akademinės kultūros dalis. Kaip kalbame apie studentus, mes lygiai taip pat galime kalbėti ir apie profesorius, kurie leidžia tyrimus kaip vienintelius, lyg iki jų niekas nėra ta tema rašęs. Man atrodo, kad čia yra labai didelė viso akademinio pasaulio problema. Studentai yra vargšeliai, jie tų knygų dabar iš viso nebenori vartyti. Bet mes neįvertiname, ką turime ir kiek... Aš pati, kai pakvietė dalyvauti šioje diskusijoje, galvoju, einu pažiūrėsiu, viską, ką turime, kokie naujaisi... Tai iš tikrųjų atsiverti ir supranti, kad ir savo temai – dvasininkai ar 1905–1909 m. įvykiai – vėl randi naujos medžiagos. Mes tiesiog neįvertiname to, ką turime. Net ir tyrėjui profesionalui reikia nuolat vartyti bibliografiją, jos neužtenka vieną kartą peržiūrėti. Kai rašysiu kokį straipsnį, kad ir apie *Tėvynės sargą*, tai pažymėsiu – prašome žiūrėti 2018 m. išleistoje *Lietuvos bibliografijos* serijoje B *Tėvynės sargo* bibliografinį aprašą. Ši nuoroda mane išlaisvins nuo detalaus istoriografijos aptarinėjimo.

Cicėnienė: Norėčiau apginti Nacionalinės bibliotekos ir savo kolegas dėl Nacionalinės bibliografijos sklaidos, kad sukurtų rezultatų niekas nepristatė, nerodė. Kiekvieną produktą reikia mokėti parduoti. O kad jį galėtum parduoti, jis turi būti deramai sukurtas. Produkcijos turime tiek, kiek pajėgų ir finansų buvo skiriama bibliografijai rengti. Šiandien parodyti jau turime ką. Tik jaunimui vartyti knygą dažnai yra sunku, nepatrauklu, todėl labai aktualus kuriamas Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas. Jį galime pradėti reklamuoti ir šiuolaikinės visuomenės kalba, pavyzdžiui, atskleisdami specialios paieškos alternatyvą populiariajai *google* paieškai.

Kita problema: kiek mūsų rengiamos duomenų bazės yra patogios, patrauklios vartotojui? Tik atradus patogias vartojimui formas galime tikėtis didesnės sklaidos.

Ižvelgčiau ir dar vieną iššūkį. Tai darbo tempas. Buvo nutarta nacionalinę retrospektyviąją bibliografiją rengti tam tikrais chronologiniais laikotarpiais. Bet dėl pasikeitusių, laiko ir aplinkos padiktuotų, išsiplėtusių atrankos kriterijų darbai apima be galo didelius masyvus. Gal verta bandyti skaidyti juos į trumpesnius laikotarpius? Užduotis būtų kiek lengviau įveikiama, rezultatą turėtume greičiau ir galėtume jį pristatyti visuomenei. Dabar, kai kelias knygas rengiame kelis dešimtmečius – tiek laiko prireikia turint šiandienius darbuotojų išteklius, – yra labai sunku visuomenei ir valdininkams produktą parodyti ir apginti, paaiškinti jo atsiradimo kainą. Matyt, vertėtų Nacionalinės bibliografijos redaktorių kolegijai pagalvoti, kaip pakeisti darbų ratą, kad galėtume greičiau parodyti produktus. Kai dažniau viešini atliktus darbus, atsiranda tam tikras atgarsis ir bendruomenėje. Pastaroji duoda grąžą visiems rengėjams.

Šeina-Vasiliauskienė: Tai, kad nacionalinė bibliografija konkuruoja bendrame visų leidybos projektams teikiamų kultūros leidinių masyve, yra skandalinga. Kaip buvo pasakyta kolegės Vilmos, užtikrinti bibliografijos leidybą yra valstybės reikalas. Jeigu reikia prašyti pinigų per bendras konkursines programas ir konkuruoti su populiariosios kultūros leidybinių projektais, tai tiesiog absurdas. Kultūros ministerija nacionalinei bibliografijai savo biudžete turėtų sugrąžinti atskirą eilutę.

Pratęsdama kolegės Rimos pasisakymą, kad bibliografija yra tai, kuo tu gali pasitikėti, turiu pasakyti iš savo patirties, kodėl man svarbu bibliografiniai sąvaidai. Darbe man dažnai prireikia identifikuoti asmenis pagal slapyvardžius ar inicialus. Tokiu atveju autoritetas yra bibliografija. Skirtingose knygose, žodynuose inicialai iššifruojami skirtingai. Būna tokių atvejų, kai kolegos mokslininkai neteisingai identifikuoja autorių tiesiog pasižiūrėję į slapyvardžių žodyną, nepatinkinę bibliografijos rodyklėse. Tyrėjams darbą palengvina ir tai, kad duomenys bibliografijos tomuose ne tik pateikiami, bet ir apdorojami. Pasitaiko, kad senesnių publikacijų antraštės nieko nesako, o bibliografijoje prie antraštės duomenų laužtiniuose skliaustuose pateikiama informacija, apie ką rašoma straipsnyje. Nors yra Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas, man vis tiek paprasčiau naudotis spausdintinėmis bibliografijos knygomis. Ieškodamas duomenų bazėje,

turi žinoti arba tikslią autoriaus pavardę, arba straipsnio pavadinimą. Kartais gali nerasti reikiamų publikacijų vien dėl tarpelio ar taškelio klaidos. Dar knygoje yra išskirtos potemės. Juk kartais tiksliai nežinai, ko ieškai, o čia pateikta visuma.

Gieda: Ieškodami medžiagos bet kokia tema mes susiduriame su dideliu krūviu. Žvelgiant tyrėjo požiūriu, ši bibliografinė priemonė padeda greitai prieiti prie tų dalykų, su kuriais mes kartais jau esame apsipratę, daug ką atradę savarankiškai. Tai akivaizdi bibliografijos vertė tyrėjams. Ką bekalbėti apie visuomenę, studentiją? Tikrai nuostabus dalykas ir, akivaizdu, reikia tik girti darbus nacionalinės bibliografijos srityje. Mes palaipsniui perėjome prie sklaidos problemų. Iš to, ką čia kalbėjome, susidėjo bent keletas problemų. Svarbu jas įvardyti. Pirma, fizine prasme: kas *man* gali duoti kokią atmintinę, iš kurios būtų galima sužinoti, kur šios knygos saugomos? Juk stambiųjų bibliografijos tomų namuose neturi nei studentija, nei plačioji visuomenė. Pavyzdžiui, būdamas studentas aiškiau žinojau, kur ką rasti, tada ir įsimylėjau Vilniaus universiteto bibliotekos Bibliografijos skaityklą. Ten daug dienų praleista. Man ir šiaip tikriausiai buvo gera ten būti, o dabar Bibliografijos skaityklos tiesiog nėra. Tad jeigu man kas pasakytų, ką studentams reikia nurodyti, kur nukreipti: „nueikite ten ir ten, būtent ten yra sudėtos visos tos knygos ir pasižiūrėkite,“ – prisipažįstu, negalėčiau jiems to pasakyti.

Cicėnienė: Įsiterpsiu. Vrublevskių bibliotekos Informacijos skaitykloje rasite visas knygas.

Gieda: Paslaptys aiškėja, ačiū... Manychiau, reikėtų turėti bendrą aprašą, sąvadą, lankstinuką ar kažką panašaus, kuriame būtų nurodyta, kur ką galima rasti. Konkrečiai. Dabar atrodo, kad iš bibliografijos srities visko turime daug, bet nežinome, kas kur yra. Studentai – tai tūkstančiai potencialių vartotojų. Turime atsiminti, kad jeigu net jiems nepasakojame plačiau apie Nacionalinę bibliografiją, tai naujų vartotojų taip ir nesulauksime. Aš esu tokį nedidelį Lietuvos istorijos bibliografijos sąrašą sudaręs ir noriu su visais diskusijos dalyviais juo pasidalinti. Su šia medžiaga VU Istorijos fakulteto studentai yra supažindinami, detaliau išryškinant, kur jie turėtų eiti ir ką turėtų daryti. Šis sąrašas apima šakinę istorijos bibliografiją nuo žinomo 1904 m. Silvestro Baltramaičio darbo iki paskutinio Lietuvos istorijos bibliografijos tomo, pasirodžiusio 2018 m.

Kai kurie studentai užsikabina ir atranda ten lobius, savotišką *naują gyvenimą*. Taikliai kolegė Vilma pasakė, kad mes tyrinėjame ir atrodo, kad mes tai darome pirmieji, o, pasirodo, ši tema šimtą metų jau tyrinėjama. Tada supranti, kur esi ir ką naujo galėsi pasakyti.

Ir paskutinis momentas. Problemų, kur rasti bibliografijai skirtas knygas, kyla ir dėstytojams. Tenka kalbėti ir apie akademinės bendruomenės bibliografinį raštingumą. Drįsčiau teigti, kad šiai bendruomenei tiesiog būtini profesionalių bibliografų rengiami kursai, simpoziumai, atviros dienos ir pan. Jei būdami studentai neatrandame bibliografijos, tai visai nereiškia, kad ilgainiui bibliografija vis tiek atranda akademinės bendruomenės narius. Visai nebūtinai. Atvirkščiai, manyčiau, kad mūsų akademinės bendruomenės bibliografinis raštingumas nėra labai aukšto lygio. Iliustruosiu vienu spontaniškai sugalvotu pavyzdžiu. Kąkada susidariau tokį vaizdinį: kai mes mokėmės mokykloje (XX a. pabaigoje), disertacijos turėjo 250–300 bibliografinių pozicijų ir tai buvo normalu, nes praktiškai nebuvo interneto, bazių, skaitmeninių platformų, pagaliau, tinklaveikos visuomenės. 300 pozicijų reiškia, kad žmogus perskaitė, išanalizavo 300 knygų arba straipsnių ir parašė disertaciją. Kai kurios disertacijos ir dabar sėkmingai apginamos, nors turi, formaliai žiūrint, tik tas pačias 300 pozicijų. Tačiau juk šiais laikais daugelis dalykų neatpažįstamai, negrįžtamai pasikeitė: įdirbiai bibliografijoje, internetas, duomenų bazės, virtualios bibliotekos, skaitmenintos medžiagos fondai archyvuose ir muziejuose ir t. t., ir pan. – juk viskas yra prieinama. Taigi kartais žiūri į šiandien ginamą disertaciją, turinčią 300 pozicijų, ir nejučia pagalvoji – ar neturėjo ji būti ginama prieš 20 metų. Šiuo požiūriu atrodytų, kad mūsų bibliografinis raštingumas per tą dvidešimtmetį netgi sumenko. Taigi manau, jog anie laikai baigėsi, o disertacija šiais laikais (dabar provokatyviai pasakysiu) turėtų apimti bent 1000 bibliografinių pozicijų. Informacinės revoliucijos – pasikeitimo masto – reikšmės, gali būti, mes patys dar nesuprantame, tačiau juk mūsų studentai gyvena visiškai kitoje epochoje (pagal informacijos prieinamumą) negu mes, kai buvome studentai. Žinoma, čia negali būti griežtų taisyklių, kaip turėtų būti su tomis pozicijomis. Vis dėlto akademinėje bendruomenėje, ypač doktorantų, žmonių, rašančių disertacijas, lauke, būtų labai pageidaujami ir, norėčiau tikėti, paklausūs prasmingai parengti profesionalų bibliografų kursai ar mokymai. Tada ir sužinotume, kaip *visa tai* veikia, kaip ieškoti, kaip patraukliai pateikti navigaciją, pagaliau, kaip puikiai susigaudyti paieškose. Pradėtume mokyti(s) ne tik surasti, kur sudėtos

bibliografinio turinio knygos, bet ir tai, kokį gilų prasminį turiningumą jos savyje talpina. Tai, man atrodo, labai svarbu.

Tiukšienė: Man kaip balzamas buvo pasakymas, kad trūksta bibliografijos skaityklos. Po truputį jos visur naikinamos. Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje, kurioje dirbu, priimtas drastiškas sprendimas – visi bibliografiniai leidiniai sudėti į saugyklą ir skaitytojui išvis neberodomi. Kai mums reikia ką nors surasti, būna labai sunku. Manychiau, visiems bibliografams reikėtų kreiptis į visuomenę, į bibliotekininkus, įtikinti, kad tai nepaprastai vertingi leidiniai. Jei taip bibliografijos leidinius vertina bibliotekininkai – metu akmenį į savo daržą, – ką belieka kalbėti apie visuomenę...

Cicėnienė: Bet gal nereikėtų taip apibendrintai kalbėti.

Tiukšienė: Žinau, kad mažina. Visur mažina.

Šeina-Vasiliauskienė: Aš kiek paprieštaraučiau. Nors pati gyriau spausdintus bibliografijos leidinius, man jie yra parankūs, bet turiu pasakyti, kad nėra patogu kaskart prireikus ką nors pasitikslinti eiti į biblioteką. Paaiškinkite man, kodėl Kauno apskrities viešoji biblioteka savo parengtas C serijos knygas pateikė ir elektronine forma, o kiti rengėjai – ne? Man patogiau atsidaryti elektroninę knygą nei eiti ieškoti popierinės bibliotekoje. Jeigu viskas bus pasiekama internetu, tada ir studentams nereikės ilgai ieškoti. Tiesa, elektroniniai leidiniai dar nepatikrinti laiko. Sutinku, kad popieriniai bibliografijos leidiniai turi būti, bet kodėl nėra jų elektroninių variantų?

Bliūdžiuvienė: Rengėjų yra ne vienas. Lietuvos bibliografijos C seriją rengia Vilniaus universiteto biblioteka, Nacionalinė biblioteka, Vrublevskių biblioteka ir Kauno apskrities viešoji biblioteka – keturios bibliotekos. Turime nacionalinės bibliografijos sklaidos problemą, net elektroniniu formatu pamatyti vienoje vietoje visą tą lobyną sudėtinga. Nacionalinės bibliotekos svetainės Atradimų skiltyje atskirais sąrašais yra pateikti Valstybinės ir nacionalinės bibliografijos leidiniai. Prie kiekvieno leidinio yra nuorodos į NBDB ir/arba elektroninius dokumentus. Šis sąrašas atskleidžia tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybes. Pasižiūrėkime į bibliotekų, kurios yra nacionalinės bibliografijos rengėjos, svetaines. Reikia

įdėti pastangų, kad vartotojai suprastų, kad jos ne tik dirba įvairius darbus, bet ir rengia nacionalinę bibliografiją. Drįsčiau sakyti, kad mes, Nacionalinės bibliografijos rengėjai, patys dar nesame pakankamai sąmoningi, kad suvoktume, jog tai yra prioritetinis darbas. Turėtume dirbti išvien ir garsiai skelbti, ką darome. Turime iš Kauno nacionalinės bibliografijos rengėją, prašytume jos pasakyti, kaip atsirado elektroniniai nacionalinės bibliografijos leidiniai.

Ramunė Tamulėnienė: Du mūsų bibliotekos parengti elektroniniai leidiniai pirmaisiai buvo išleisti popieriniu formatu. Tuometinės bibliotekos direktorės Astos Naudžiūnienės iniciatyva buvo pasiūlyta padaryti du elektroninius bibliografijos variantus: 1915–1917 ir 1918 metų rodyklių. Šiomet šie leidiniai atnaujinti: programa buvo pasenusi, buvo labai sunku jais naudotis. Tai buvo eksperimentas, pabandytas, vienas iš variantų. Toliau priklausys nuo finansinių ir intelektinių pajėgų, kaip bus toliau, sunku pasakyti.

Gieda: Atsiprašau, kas finansavo?

Tamulėnienė: Biblioteka, pati savo iniciatyva.

Cicėnienė: Kolegos Kaune savaip išsprendė problemas, kylančias bibliotekose. Tačiau įsivaizduokime, jeigu kiekviena institucija darytumėme po atskirą elektroninį leidinį, palaikytume atskirą duomenų bazę. Tada kolegų Nacionalinėje bibliotekoje parengtas sąrašas taptų itin ilgas ir nepatogus. Kaip šitą klausimą sprendžia kolegos užsienyje? Jie dažniausiai turi gerai sukonstruotus, stiprius, vieningus bibliografijos duomenų bankus su stipria paieška. Bibliografai atsako į temines užklausas, teikia informaciją apie naujausius leidinius ar straipsnius tam tikra tema. Paieška gali būti vykdoma vieno langelio principu, labiau pažengusiems sukurta išplėstinė paieška. Todėl iškyla ir bibliografo kvalifikacijos, pasirengimo klausimas. Metaduomenis ar aprašą rengiantis asmuo, *de visu* žiūrėjęs ir įvertinęs straipsnį, turėtų iškelti ir paieškai reikalingus raktinius žodžius.

Kita problema yra nykstanti „bibliografų rasė“. Dabar populiarios duomenų analizės studijos. Bet ar bibliografas, turintis įvertinti kiekvieną publikaciją, neatlieka duomenų analizės? Jis turi mąstyti analitiškai, atrinkti reikalingą informaciją, suskirstyti ją į kategorijas, nustatyti ryšius, suformuoti reikšminius žodžius. Svarbu ir tai, kaip mes konstruojame savo duomenų bazes, ar sugebame

sutarti su programuotojais dėl informacijos pateikimo, hierarchinių ryšių. Nes jeigu turime gerą patvirtintą struktūrą knygoje, kurios navigacija veikia puikiai, tai kodėl jos negalime perkelti į informacinę sistemą? Manychiau, tai, kas jau yra sukurta Nacionalinės bibliografijos duomenų banke, tinka visuomenės ir profesionalų vartojimui. Turėtumėme tik stiprinti šį duomenų banką, visi prisidėti. Taip pat norėčiau priminti, kad duomenų bankas nėra panacėja, greta būtina turėtų funkcionuoti ir leidinys. Juk ne visada, ne iš kiekvienos darbo vietos gali patikrinti duomenų banką. Knygos yra nepakeičiamas dalykas ir ilgiau išlieka.

Ir dar vienas dalykas – mūsų lietuvių kalba. Mes rašome ir metaduomenis kuriame lietuvių kalba, taip ir turėtų būti. Todėl duomenų banke kitakalbiame tyrėjui būtinas indeksavimas užsienio kalba. Knygos rodyklėje jis gali orientuotis, bet duomenų banko laukelyje jam sunku sugalvoti geriausius reikšminius žodžius. Todėl ir reikia pagalbos su kitakalbiais reikšminiais žodžiais. Siūlyčiau, kad būtų kuriamas ir stiprinamas vieningas duomenų bankas, o greta būtų leidžiamos knygos, suskirstytos tam tikrais laikotarpiais, tam tikromis kalbomis. Manau, kad rezultatų sklaida būtų didesnė, jeigu būtų itin patogi galimybė vartotojui naudotis sukurtais produktais.

Petreikis: Duomenų bankas ir bibliografiniai įrašai yra kuriami kaip tęstiniai produktai. Norėdami išleisti leidinį, daug dirbame prie jų tobulinimo. Redaguojant bibliografinius įrašus, iš tikrųjų kokybiškai ūgtelėja ir duomenų bankas, ir leidinys. Visuminis rezultatas tampa geresnis. Kita vertus, Nacionalinė bibliografija atlieka ir suvestinio katalogo funkciją. Natūralu, kad tą dieną, kai išėjo knyga, bibliografams buvo žinoma tiek egzempliorių ir ne daugiau. Tai yra tam tikras laikmečio atspirties taškas. Man yra pačiam tekę *de visu* nagrinėti Lauryno Ivinskio kalendorius. Važiavau po visą Lietuvą. Nuvažiuoju į Maironio lietuvių literatūros muziejų Kaune. Sakau, šifras toks ir toks – atneškite. Sako, neturime. Kaip tai neturite? Paaiškino, kad nurašytas ir atnešė kultūros ministro pasirašytą nurašymo aktą. Tada aš žinau, kad paveldas buvo nurašytas ir dėl kokių priežasčių tai įvyko. Vadinasi, aš galiu žinoti konkrečiai, kiek to paveldo yra.

Nacionalinė bibliografija leidžia išryškinti ir privačius asmenis. Mes, bibliotekininkai, dažnai užsidarome savyje, nors antikvarinė rinka dar gyva. Dar tikrai ne viskas surinkta ir aprašyta, ypač XX a. dokumentinis paveldas. Yra leidinių, kurių neturime, skolinamės, kad galėtume aprašyti. Nuo Nacionalinės bibliografijos pradžios aprašomi ne tik bibliotekų tinklo turimi leidiniai, bet yra

svarbūs ir muziejų, archyvų turimi dokumentai bei atvertos privačių asmenų bibliotekos. Nacionalinė bibliografija parodo dokumentinio paveldo visumą.

Norisi papildyti dėl mokslininkų bendradarbiavimo. Yra sukurtas specialus elektroninio pašto adresas nba@lnb.lt. Visi, kurie pastebi spragas ar turi naujų duomenų, naujų leidinių, kažko neranda NBDB, mokslininkų bendruomenė yra maloniai prašomi – rašykite, žiūrėsime ir spręsimė. Iš tikrųjų, jei pažiūrėtumėme į senąją redaktorių kolegiją, kurioje dirbo profesoriai Vytautas Merkys, Vladas Žukas, Levas Vladimirovas ir kiti, matyti, kad bendruomenių įėjimas į patį rengimo procesą buvo didesnis. Ne veltui pirmojo *Lietuvos bibliografijos* (1969) tomo rengėjai buvo įvertinti valstybine premija. Viskas pasikeitė, dabar Nacionalinės bibliografijos rengėjai savo darbų net negali teikti nacionalinei premijai, nes iš bibliotekų atimta ši teisė.

Raginame padėti tobulinti mūsų Nacionalinę bibliografiją. Bendruomenė turėtų būti glaudesnė. Visi nori geresnių ir greitesnių rezultatų, o dėl formatų – jau yra einama ta linkme. Kai kurie leidiniai yra suskaitmeninti, tik priėjimo vieta ir formatai dar yra tobulintini. Iš tiesų yra tokia problema, ypač rajonų bibliotekose, kurios neturi pilnų komplektų. Tikrai turime tą kitą alternatyvą parodyti: esame priėmę protokoliniį sprendimą redaktorių kolegijoje dėl skaitmeninio turinio sukūrimo ir pateikimo tobulinimo. Šia kryptimi yra dirbama.

Bliūdžiuvienė: Sutelktinis Nacionalinės bibliografijos išteklių rengimas šiame etape turėtų būti esminis tikslas. Vienas dalykas yra susitarti tarp rengėjų, tarp keturių bibliotekų. Nacionalinė bibliografija lyg ir viena, tačiau ji pateikiama įvairiomis formomis. Turime Nacionalinės bibliografijos duomenų banką kaip elektroninį įrankį, kuriame tarsi turėtų būti galima viską surasti, bet taip nėra. Rengėjai naudojami dviem skirtingomis informacinėmis sistemomis: dvi institucijos – ALEPH, dvi – LIBIS. Dabar atėjo laikas ne tik vartoti tai, kas yra sukurta, bet ir iš naujo galvoti, ką galima patobulinti. Kai buvo kurta LIBIS arba kai buvo kuriamas Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas, techninės ir intelektinės bei kitos galimybės buvo kitokios nei šiandien. Sukūrę duomenų banką, pasidžiaugėme, džiaugsmas nuslopo, ėmėme tiesiog „gaminti“ įrašus, kiekviena institucija sprendimus pradėjo priimti atskirai.

Dabar turime susiburti ir kai kuriuos dalykus aptarti iš naujo. Dialogas skaidosi į dvi šakas ne tik tarp rengėjų ir vartotojų, bet ir apskritai visuomenėje. Viena iš Nacionalinės bibliografijos ilgamečių rengėjų Elvyra Urbonavičienė

yra sakiusi, kad Nacionalinė bibliografija yra istoriškai susiklosčiusi, bet aiškiai savo vartotojo nėra įvardijusi. Nes mes dirbame kaip ir visiems, tautai. Dabar lyg ir bandome įvardinti: mokslininkams, verslui, galbūt rinkodarai, galbūt reikia tam, kitam. O gal turime kažkokį potencialų vartotoją? Mes nežinome, kas, kada, kokios bibliografinės informacijos norės, tačiau turbūt visada turime būti pasiruošę. Bet dabar gyvenimas keičiasi. Ar reikėtų identifikuoti, kas yra nacionalinės bibliografijos vartotojas, dėl ko mes dirbame, kam viso šito reikia? Iš tikrųjų užaugo karta, kuri iš viso galbūt niekada ir negirdėjo, kas yra Nacionalinė bibliografija. Tai gal apie tai būtų galima pamąstyti, kaip tą nacionalinės bibliografijos vartotoją įvardinti?

Misiūnas: O ar to reikia?

Violeta Černiauskaitė: Reikia, nes tai yra misija.

Misiūnas: Klausimas būtų, o kas yra Lietuvos metrikos vartotojas?

Žaltauskaitė: Aš vėl prie tos minties – čia yra valstybės reikalas, čia yra Nacionalinė bibliografija. Žmogus turėtų labai oriai vaikščioti, prisidėjęs prie to šaltinio rengimo, kurio pradžia buvo nepriklausomoje Lietuvoje arba tiesiog dar Rusijos imperijoje. Jei suvoktume visą šitą reikalą, tada gal nereikėtų galvoti apie tuos akademikus, studentus – tai valstybės reikalas. Viskas pradings – bibliografija išliks. Ir valstybės struktūros keitėsi, XIX a. tos Lietuvos dar nėra, aštuoniolikti metai ir t. t., o bibliografija jau yra.

Gieda: Gerbiama Vilma labai fundamentaliai pastebėjo: po mūsų liks bibliografija.

Žaltauskaitė: Taip. Liks bibliografija, jeigu kažkas dar liks.

Gieda: Šioje diskusijoje nuskambėjo labai įvairių problemų potekstės: akcentuotos finansinės problemos ir frazė, kad bibliografai – „nykstanti rasė“ ir pan. Kalbėjome apie jungtis, patobulinimus, apie išsamesnes, geresnes paieškos sistemas. Buvo atvertas didžiulis problemų ratas: bibliografai yra nykstanti bendruomenė, uždara, darbai sunkiai pasiekia vartotoją, jungčių nėra. O kartu visi sakome: „Labai svarbus dalykas, valstybinės reikšmės reikalas“. Negi mes nematome

kažkokios grėsmingos priešpriešos ir disproporcijos? Pirmiausia sakome, kad šioje srityje be galo daug problemų, o iš kitos pusės konstatuojame, kad tai turėtų būti valstybinės reikšmės prioritetinga sritis, kad bibliografų darbai galėtų pretenduoti į nacionalinę premiją. Tada aš (ir, matyt, ne tik aš) nieko nebesuprantu. Mums kažkaip reikėtų spręsti, mažinti šią nepaprastai išaugusią priešpriešą tarp realybės ir idėjos. Grįšiu prie to paties, nuo ko pradėjau. Mėgėjai – tokie kaip aš – įvairiais keliais individualiai daug kartų yra įsitikinę, kaip ypatingai svarbu yra Nacionalinė bibliografija. Aš, universiteto dėstytojas, galiu tikrai paliudyti, kad tikrai nuolat (maždaug 15 metų) susitinku su žmonėmis, kuriems nurodau kelius į Nacionalinę bibliografiją, ir jie tą *džiaugsmą* (dažnai) patyrė, užčiuopė. Jeigu nebūtų žmonių, kurie ten įvestų, parodytų, patartų, tai, manau, būtų sudėtingiau. Mums, manau, labai svarbu suprasti vieną dalyką: vartotojai neatsiranda iš niekur. Ir vis dėlto, Jums leidus, vis tiek derėtų grįžti prie to paties – svarbą akcentuojame, grindžiame, giriamo, o iš kitos pusės sakome – „nykstanti rasė“, uždarami padaliniai, problemos ir t. t. Tai ką daryti?

Bliūdžiuvienė: Taip, jūs labai gerai pastebėjote. Vienas taškas yra funkcinis, o kitas, apie ką mes kalbame, valstybinis. O tarp jų yra kažkokia duobė. Dabar netgi Nacionalinės bibliografijos rengėjai kalba: „Mes nebeturime etatų, jų mažėja. Buvo pusantra, tuoj liks vienas, iš to vieno žinome, kas liks. Tai ar mums daryti, ar nedaryti?“ Tai kaip čia yra? Joks ministras nepasakys, kiek etatų turėtų būti skirta valstybinei bibliografijai.

Misiūnas: Jūs šnekate apie duobę, kad kažką pagaminote, mažai vartojate. Jeigu skaičiuotume tiražus, tai nepykite, dovanokite, pirmiausia turime uždaryti Lietuvių literatūros ir tautosakos ir Lietuvos istorijos institutus, kurių visų leidinių tiražai apie 300 egzempliorių. Istorikų, atrodo, yra daug, filologų daug, o 300 knygų negali parduoti. Čia ne apie tai šnekama, čia mažiausiai dėl to reikia jau dintis. Gal tiesiog galvokime, ką darome ir kaip darome?

Černiauskaitė: Aš noriu apginti nacionalinę bibliografiją. Nėra jokių abejonių, kad tai yra valstybės misija, funkcija. Visi bibliografai žino, kad alternatyvų nėra. Kol nėra sukurta alternatyvios Nacionalinės bibliografijos, tai yra funkcija registruoti, išsaugoti informaciją apie dokumentinį paveldą. Tarkime, mes neturime vartotojų, net abejojame savo gabumais ir funkcijomis, tai yra visiška

netiesa: misiją vykdome ir nėra alternatyvų, nėra konkurentų šiuo metu. Jei būtų konkurentai, būtų labai logiška tokia diskusija. Mes sakytumėme: mes turime tokią sistemą, tokias duomenų bazes, puoselėjame tokius planus, o ką jūs turite, kokias alternatyvas? Užsienyje tikrai visi supranta, koks tai prioritetas. Iš tikrųjų yra ir privačios alternatyvos nacionalinei bibliografijai. Negi dirbtinai sukursime tokią alternatyvą, kad mes nesusidorojame su savo misija, mes neturime vartotojų? Viską mes turime. Paprasčiausiai gal reikia kiek daugiau įrankių, šiek tiek daugiau pagal esamas sąlygas investuoti į Nacionalinės bibliografijos pristatymą, ką mes puikiai ir darome. Dabar galima registruoti ir tose pačiose duomenų bazėse, kiek žmonės kartų pasižiūri tą įrašą, taigi tai yra mūsų vartotojai. Mes pasižiūrėjome, kaip veikia užsienio duomenų bazės. Jos leidžia nemokamai atlikti 10 paieškų. Visur yra tie vadinamieji vartotojų skaičiaus skaitliukai. Mes šiuo metu neturime alternatyvų.

Petreikis: Ar nebus problemiškas klausimas: kiek darbuotojų gali kokybiškai ir rezultatyviai atlikti pavestą misiją?

Černiauskaitė: Turime matyti visas sistemos puses. Čia ne žmonių kiekybė lemia. Jeigu neturėsime technologijų, pusė tautos gali bibliografais virsti – nieko nespėsime; ten, kur yra technologijos, galbūt dirbs 10 bibliografų. Labai sudėtinga šita sistema, tikrai kintanti.

Bliūdžiuvienė: Pozicija yra gera ir jeigu toks supratimas būtų daugumos žmonių, galbūt nereikėtų kalbėti apie tai, kad nėra vietos bibliografijos rodyklėms arba nacionalinės bibliografijos rinkiniams bibliotekose. Apie Vilniaus universiteto biblioteką girdėjome iš Aurelijaus, kad irgi skaityklos pasikeitė, rinkiniai išsi-skaidė. Tikriausiai galima pasidžiaugti tik Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka.

Cicėnienė: Į bibliotekų veiklas perkėlus rinkos pasiūlos-paklausos santykius tapo itin svarbu, kiek vieną ar kitą leidinį kas nors skaito. Tuo tarpu yra leidinių, kurie šioms rinkos santykiams nepaklūsta, jų negali vertinti tik pagal tai, kiek kartų knygą paėmė į rankas. Turime suprasti, kad bibliografijos priklauso kitos kokybės vartojimui, tai nėra grožinis romanas, kurio visi laukia eilėje. Pasi-naudojus šia knyga, randi informaciją, kuri duoda impulsą kokybiniam minties

šiuoliui. Grožinė literatūra ir bibliografiniai leidiniai nėra lygiaverčiai objektai ir jų negali matuoti tuo pačiu matu. Ir todėl svarbu net pačioje bibliotekiniukų bendruomenėje apginti mintį, kodėl bibliografijos leidinius, kurie tarsi ir nėra tokie populiarūs, itin skaitomi, bet yra pamatiniai ir reikalingi tyrėjui ar kultūros informacijos fiksavimui, būtina turėti ir išlaikyti. Reikia pripažinti, kad bibliotekiniukų bendruomenė šiuo metu nėra vieninga.

Tai galioja ir klausimui, kas gi tas tikslinis vartotojas, kam mes bibliografiją rengiame? Na, nėra to tikslnio vartotojo. Galbūt mes galime sakyti, kad yra tam tikra mokslininkų grupė, tam tikra studentų grupė, bet kartu turime suprasti, kad bibliografijos yra fundamentiniai leidiniai. Jeigu būtų paklausę kokio astronomo, kam tu ieškai to Mėnulio, matuoji atstumą, ar žinai, argi jis būtų pasakęs, kas jo tikslinė auditorija, tikslinis vartotojas? Tokiu būdu neįvyko nė vienas mokslinis atradimas. O bibliografijų sudarytojai, sukaupdami į visumą žinias, iš esmės deda pagrindus būsimiems atradimams, būsimoms mintims. Tad jeigu vadovaujiesi tokiu požiūriu, tada tikslinis vartotojas tarsi ir yra, bet jis netampa pagrindiniu matu veiklai vertinti.

Tiukšienė: Ir visada, prašant finansavimo, vienas iš pagrindinių kriterijų – kam tai?

Petreikis: Aš čia noriu pažymėti apie Nacionalinės bibliografijos įtaką tyrimams. Kai 1969 m. išėjo pirmasis *Lietuvos bibliografijos* serijos A tomas, nuo to laikmečio knygos istorija yra pastebimai ūgtelėjusi: fundamentinis pagrindas leido išsiskleisti. Serijos B tokia sėkmė nelydėjo, pirmasis tomas išėjo tik 2018 metais. Iki to laiko spaudos istorikai nesugebėjo pateikti net laikmečių apibendrinamųjų studijų, monografijų, buvo nueita vadovėline ir apžvalgine kryptimi. Vienas mokslininkas ar net trumpalaikis kolektyvas nepajėgus išspręsti fundamentines užduotis. Kai jos išsprendžiamos, savaimingai išjudina visapusišką domėjimąsi. Pirmia turi eiti tyrimas, o po jo visos kitos veiklos.

Danguolė Narkevičienė: Norėčiau pakomentuoti serijos B išėjimą, tą ilgą laikotarpį. Iš tikrųjų negalima sakyti, kad ji buvo 30 metų rengiama – buvo periodai, kai ji nebuvo rengiama ar buvo rengiama labai mažo skaičiaus darbuotojų, dėl to tas periodas toks ilgas. Reikia visada su išlygomis kalbėti apie tą ilgą rengimo periodą, nes tikrai ne visą laiką šiai serijai buvo skiriamas deramas dėmesys, koks priklausytų pagal darbo apimtį.

Cicėnienė: Minėdama ilgą laikotarpį, mintyje turėjau mūsų biblioteką, nes problemos yra tos pačios. Bet visuomenei to nepaaiškinsi. Jie mato faktus: kada pradėta, kada baigta. Kodėl taip įvyko, niekam neįdomu. Vadinasi, turime padaryti taip, kad mums nereikėtų teisintis ir kad darbo rezultatas būtų matomas greičiau. Sukurtas bibliografų produktas iš karto sukelia rezonansą, ir tai iš tikrųjų rengėjams padeda.

Bliūdžiuvienė: Mano nuomone, turėtų būti kiekvieno iš mūsų užduotis suprasti, kas yra nacionalinė bibliografija, ką mes dirbame, ką padarome, ką parodome, ką randame, ir komunikuoti ne tik tai, kad kažko trūksta, kad eilutė pradingo ir trūksta taškiuko ar brūkšniuko. Manychiau, reikia akcentuoti tuos teigiamus dalykus. Taip kiekvienas iš mūsų galėtų prisidėti prie išliekamosios nacionalinės bibliografijos vertės, požiūrio, matymo visuomenėje. Kad nebūtų tos duobės, tegu būna tik vingiai ir kalneliai.

Gieda: Kolegė Rima labai vaizdžiai ir argumentuotai pasakė: bibliografijai negali būti taikomi rinkos ar ekonominiai kriterijai. Tad atskirti nacionalinės bibliografijos leidinius nuo kitų leidinių visuose lygmenyse yra labai svarbu. Kitaip niekaip negalėsime išryškinti bibliografijos individualumo, svarbos ir reikšmės. Šį aspektą ir reikėtų transliuoti visais įmanomais būdais. Nacionalinės bibliografijos fundamentalumas neabejotinas, tačiau šioje diskusijoje mes išryškinome gana daug duobių, sudėtingumų netgi elementarių dalykų plotmėje, įvairių probleminių kampų, susijusių tiek su technologiniais dalykais, tiek su bibliografų kiekiu, pagaliau, su finansiniais ir kitais momentais. Spėčiau, kad mes visi norėtume iškelti iš rūšio tuos bibliografinius reikalus ir *nupūsti nuo jų dulkes*. Tad ir turėtume galvoti po šitos diskusijos, ką mes galėtume padaryti. Jeigu mes to nesiimsime, užtikrinu, vienas dalykas, kuris mums lieka – statyti paminklą nežinomam bibliografui.

Černiauskaitė: Geriausia, ką mes galime daryti bet kokioje aplinkoje, – cituoti.

Gieda: Dar kartą grįžtu prie bibliografinio raštingumo akademinėje bendruomenėje. Viena asmeninė impresija. Taip jau yra nutikę, kad esu parašęs knygą. Ji yra tokia, sakytume, didesnė – 656 puslapių apimties. Ir štai vienas kolega savo recenzijoje tai knygai „ištyrė“ ir nustatė, kad joje 124 puslapius užima

bibliografija. Tiek dėmesio skirta, pasak autoriaus, „naudotiems šaltiniams ir tyrimams išvardyti“. Galima suprasti, jog daroma prielaida, kad knyga realiai kur kas plonesnė. Tačiau man pačiam atrodo, kad solidi, daug metų rinkta bibliografija toje knygoje yra viena didžiausių jos verčių ir laimėjimų. Juk knyga su beveik pusantro šimto puslapių teminės bibliografijos galėtų būti savotiškas lobynas, iš kurio vis naujai galima semtis, o kartu ir atrasti dar daug naujo. Tai ir leidžia kalbėti apie, mano nuomone, visiškai neįžvalgų informacinio, o kartu ir bibliografinio raštingumo akademinį nuvertinimą.

Černiauskaitė: Autorius turi pats pabrėžti, kad knygos bibliografinis skyrius yra intelektualinis turtas.

Misiūnas: Mokslo tarybos sprendimu mokslininkams (išskyrus humanitarus) tokie darbai yra nusikaltimas.

Černiauskaitė: Reikia keisti nuomonę.

Šeina-Vasiliauskienė: Turiu pripažinti, kad filologai ne visada padėkoja tiems, kurie jiems duomenis sukaupė, surinko, pateikė. Bibliografų įdirbis, kuriuo mes naudojames, neretai traktuojamas kaip kažkas savaime suprantama. O juk akademinė kultūra reikalautų publikuojamų tyrimų įvaduose nurodyti, kokiais bibliografiniais šaltiniais buvo naudotasi. O tada natūraliai ateitų ir suvokimas, kad bibliografija yra vertybė.

Petreikis: Iš tikro tai yra bibliografiniai tyrimai – identifikuoti asmenvardžiai, slapyvardžiai, surastos bei priskirtos publikacijos ir t. t.

Cicėnienė: Kolegos, mes susiduriame su dar viena problema. Bibliografo darbas, kuris iš esmės yra taikomas tyrimas, nėra vertinamas kaip mokslinė veikla. Pirmiausia mes turime kalbėti apie atminties institucijose vykdomas mokslines veiklas. Bibliotekinių ir muziejinių bendruomenės kreipėsi į Lietuvos mokslo tarybą dėl atskirų mokslo veiklų institucijose pripažinimo. Šis žingsnis buvo įvertintas, mes žengėme į sklaidos programas. Tačiau jeigu norime leisti šaltinių rinkinius, nacionalines bibliografijas, tai pirmiausia institucijoms, rengiančioms šiuos darbus, labai reikalingas mokslininkų palaikymas, viešas

rezultatų įvertinimas mokslo leidiniuose. Reikalingi atsiliepimai, recenzijos, paminėjimai, vertinant, kiek šiam darbui reikalinga mokslinių ir praktikos žinių, įgūdžių. Jeigu atsirastų daugiau tokių viešų įvertinimų iš mokslo bendruomenės, tai mums leistų pasistūmėti žingsniu pirmyn sprendžiant nesuskalbėjamą su mokslo administratoriais. Mums būtų lengviau teikti projektus, būtų galima gauti rekomendacijas, leidinių recenzijas. Istorikai, kalbininkai ir literatūrologai turi puikiausius, stiprius mokslo leidinius, vertinamus mokslo bendruomenėje, kur tokios recenzijos galėtų būti publikuotos. Būtų galima pradėti nors ir nuo tokių nedidelių, bet svarbių žingsnių formuojant mokslo, kultūros pasaulio opinią apie šitų leidinių vertę, atliktų darbų vertę.

Balsas iš salės: Sudarytojams reikėtų suteikti kokį mokslinį laipsnį.

Bliūdžiuvienė: Palanki buvo 2018 metų pabaiga. Po ilgo beldimosi į Kultūros tarybą gavome finansavimą. Nacionalinė biblioteka išleido fundamentinę *Lietuvos bibliografijos* B serijos rodyklę ir Vilniaus universiteto biblioteka išleido *Lietuvos bibliografijos* C serijos tomą. Susidarė labai palanki situacija ir sklaidai. Kalbant apie bendradarbiavimą, ryšių išnaudojimą, reikia ir patiems turėti tą supratimą, apie ką mes komunikuojame ir ko mes prašome istorikų, filologų ir kitų kolegų. Komunikacinę bangą reikia nuo savęs pradėti judinti. Tiksliai tikslingas darbas gali turėti rezultatą – tą, apie kurį mes ir kalbame. Apie rinkos dėsnius. Iš tikrųjų, ta rinka užvaldė ir baigia mus užsmaugti, bet jeigu turėtumėme tvirtesnę poziciją ir patys sau pasakytumėme, kad tai ne tie darbai, kurie matuojami rinkos dėsniais ir visi sutartinai apie tai kalbėtume...

Gal dar turite klausimų arba komentarų?

Dainius Vaitiekūnas: Dėl finansavimo – atskiros diskusijos klausimas, kuris ne vien Kultūros tarybos reikalas. Tai kelių ministerijų darbo grupių kompetencijos sritis. Dar viena problema aiški, apie kurią ką tik užsiminėte, – sklaida. Kas tai yra bibliografija, kam ji sudaroma, kokios jos galimybės – tai svarbu nuolat aiškinti visuomenei, atlikti tam tikrą šviečiamąjį darbą net ir tarp pačių filologų. Man atrodo, šioje srityje dar daug ką galima padaryti. Tai galėtų būti idėja tam tikriems projektams.

Parengė Ernesta Keinienė ir Tomas Petreikis